

بزرگان نزد استاد خود به دیوار تکیه نمی‌دادند و دوزانو می‌نشستند و اگر پاسخ سؤال خود را از مباحثه علمی دریافت نمی‌کردند، با استاد جروب‌بحث نمی‌کردند. بزرگان علم و ادب و فرهنگ براساس شواهد زیاد و به تجربه دریافته بودند که احترام به استاد سبب عاقبت به‌خیری و برکت عمر و ثمردهی علم و سواد می‌گردد.

اکنون به صورت جزئی و مشخص، به تعدادی از کدهای اخلاق دانشجویی در مواجهه با استاد می‌پردازیم.
دانشجو اخلاقاً باید:

۱. احترام استاد را در هر حالی با گفتار و نوشتار و رفتار حفظ کند.
۲. برای برقراری رابطه سازنده و محترمانه با استاد بکوشد.
۳. افزون بر سپاس‌گزاری زبانی، با جدیت در کار علمی و درسی، عملاً قدردان زحمات وی باشد.
۴. به او به چشم پدر، مادر، برادر یا خواهر بزرگ‌تر دلسوز بنگرد و تذکرها و توبیخ‌های رشدآور و دلسوزانه او را برای رشد خود به جان و دل پذیرا باشد.
۵. در ارزشیابی استادان، با نگاه منصفانه و با هدف رشد و تعالی دانشگاه و رشته تخصصی برخورد کند.
۶. اجازه ندهد پشت سر استاد بدگویی و سعایت شود یا قیافه، تکه‌کلام، عادات یا رفتارهای خاص وی دستمایه شوخی و طنز قرار گیرد.
۷. با رعایت نظم و آرامش، او را در مدیریت بهتر کلاس یاری دهد.
۸. در صورتی که استاد درباره دانشجو دچار قضاوت خطا شود، مثلاً در ارزشیابی تحقیق یا کنفرانس یا تصحیح ورقه امتحانی و دادن نمره به او دچار اشتباهی شود، در کمال ادب و فروتنی، به او خاطر نشان کند.
۹. ضعف‌های روشی، مهارتی یا دیگر کاستی‌های او را در کمال احترام و تواضع و متناسب با جایگاه او، در تنهایی و مشفقانه تذکر دهد.
۱۰. خطاهای فکری و رفتاری غیرقابل چشم‌پوشی بسیار معدود استادانمیان کج‌اندیش اصلاح‌ناپذیر را با حفظ آرامش محیط دانشگاهی، به آرامی و متانت، به مقامات دانشگاه منتقل کند.

هم‌دوره‌ای‌ها و به‌ویژه هم‌کلاسی‌ها نقش مهمی در رشد علمی و مهارتی و رشد اجتماعی و تعالی شخصیت هر دانشجو دارند، اما شخصیت و روش و منش هریک از آن‌ها می‌تواند برای ما فرصت یا تهدید باشد. بخشی از این فرصت/تهدید به شخصیت و رفتار آن‌ها بازمی‌گردد، اما بخش مهم دیگر به نوع نگاه و تلقی ما از آن‌ها و نوع برخورد و رفتار ما با آن‌ها بازمی‌گردد. ممکن است به چشم همسفر، یاور، دشمن یا رقیب به آن‌ها نگاه کنیم. نوع برخورد و شیوه مواجهه دانشجویان با یکدیگر می‌تواند زمینه بهره‌گیری و دوستی سازنده و همکاری رشدآور را فراهم کند و برعکس می‌تواند زمینه ستیز و چالش و نگرانی و حواس‌پرتی و آشفتگی و نگرانی را مهیا سازد. کدهای اخلاقی زمینه این دوستی و همراهی سازنده و رشدآور و پیشگیری از تنش‌ها و چالش‌های مخرب و بازدارنده را فراهم می‌کنند. حال اگر این هم‌دوره‌ای‌ها یا هم‌کلاسی‌ها در خوابگاه با دانشجوی مدنظر هم‌اتاقی هم باشند، باز این نقش اهمیت بیشتری می‌یابد.

اکنون به برخی وظایف اخلاقی جزئی و دستورالعمل‌ها اشاره می‌کنیم. دانشجو اخلاقاً باید:

۱. هم‌کلاسی‌ها/هم‌دوره‌ای‌ها را به‌مثابه یارانی هم‌گروه به‌شمار آورد که پیروزی و موفقیت آن‌ها پیروزی و موفقیت او را به‌دنبال می‌آورد.

۲. هویت و جایگاه پرارج دانشجویی را پاس بدارد و مدافع حقوق و مصالح جامعه دانشجویی کشور باشد.

۳. به دیگر دانشجویان سوءظن نداشته باشد و بدبینی به ایشان را کنار بگذارد.

۴. تا جایی که می‌تواند، از یاری و کمک رساندن به ایشان دریغ نکند.

۵. ضمن صمیمیت، از شوخی و هجو و تمسخر ایشان پرهیزد.

۶. برای استفاده حداکثری از کلاس و استاد، به حفظ نظم و آرامش سر کلاس اهتمام ورزد و از هر کاری که موجب حواس‌پرتی هم‌کلاسی شود اجتناب کند.

۷. از غیبت و حسادت و سخن‌چینی و زیرآب‌زنی نسبت به هم‌کلاسی‌ها پرهیز کند.

۸. در برابر دانشجویان کج‌رفتار، با هماهنگی دیگر دانشجویان و استادان و مدیران، در مرحله اول با نصیحت مشفقانه و در مرحله بعد با درایت و قاطعیت برخورد کند.

۹. در برابر انتقادهای سازنده و مشفقانه دیگر دانشجویان نقدپذیر باشد.

۱۰. خوابگاه را خانه خود بداند و بهداشت و نظم و سکوت آنجا را بستر آرامش روحی

و تمرکز فکری و سلامتی جسمی خود و دیگران بشمارد و ضمن تلاش برای حفظ اموال عمومی، در رعایت حقوق هم‌اتاقی‌ها و هم‌خوابگاهی‌ها کوتاهی و غفلت نورزد.

وزارت علوم، تحقیقات، فناوری سندی را با عنوان «نظام‌نامه اخلاق آموزش» مصوب کرده است. در این نظام‌نامه، مسئولیت‌های اخلاقی و کدهای اخلاقی کنشگران عرصه آموزش عالی تدوین شده است.^۱ برخی از کدهای اخلاق دانشجویی مذکور در نظام‌نامه را که فکر می‌کنید در اینجا نیامده‌اند گزارش کنید و مورد بحث قرار دهید.

۳-۲. کدهای اخلاقی در فرایند پژوهشی

اخلاق مربوط به پژوهش در پی آن است که فهم و کاربرد حقیقت و رعایت انصاف نسبت به دیگران پایه‌ای یکدیگر پیش بروند و خصلت آسان‌خواهی ما بر عدالت‌خواهی و رعایت حق دیگران غلبه نکند.^۲

اخلاقیات در پژوهش‌ها را می‌توان در پنج حوزه اصلی بررسی کرد:

۱. خودفریبی پژوهشگران؛
۲. دست‌کاری داده‌ها و نتایج؛
۳. سوءاستفاده از آزمودنی‌های انسانی؛
۴. سرقت یافته‌های دیگران؛
۵. سوءاستفاده سازمان‌ها و مقامات از نتایج تحقیق.

تذکر مهم

تمرکز این درس بر رویکرد فردگرایانه از پژوهش است، نه رویکرد سازمانی، به این معنا که کدهای اخلاقی ناظر بر پژوهشگران بررسی می‌شوند و کدهای اخلاقی ناظر به سازمان‌های پژوهشی خود مجال دیگری می‌طلبند.

برخی از کدهای اخلاقی را ذیل اجرای پژوهش بررسی می‌کنیم.

۱. برای مطالعه نظام‌نامه، ر.ک: وبگاه معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری: edu.msrt.ir

۲. جمعی از نویسندگان، **اخلاق پژوهش**، ص ۵۷۷.